

УДК 81'366.582.5:(811.134.2+811.161.2)

Фокша Ю. О.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО КОНЦЕПТУ *PERFECCIÓN*/ДОСКОНАЛІСТЬ В ІСПАНСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ (КОНТРАСТИВНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ)

*У статті досліджуються феномен ДОСКОНАЛІСТЬ і аспекти його трактування у різних областях знання. Розглядаються загальні та національно-специфічні особливості та механізми вербалізації лінгвокультурного концепту *PERFECCIÓN*/ДОСКОНАЛІСТЬ в двох неблизькоспоріднених культурах.*

Ключові слова: вербалізація, концепт, *PERFECCIÓN*, ДОСКОНАЛІСТЬ, контрастивне дослідження.

Фокша Ю. А. Вербализация концепта *PERFECCIÓN*/СОВЕРШЕНСТВО в испанском и украинском языках (контрастивное исследование). – Стаття.

*В статье исследуются феномен СОВЕРШЕНСТВО и аспекты его трактования в различных областях знания. Рассматриваются общие и национально-специфические особенности и механизмы вербализации лингвокультурного концепта *PERFECCIÓN*/СОВЕРШЕНСТВО в двух неблизькородственных культурах.*

Ключевые слова: вербализация, концепт, *PERFECCIÓN*, СОВЕРШЕНСТВО, контрастивное исследование.

Foksha J. A. Verbalization of concept *PERFECCIÓN*/ДОСКОНАЛІСТЬ in Spanish and Ukrainian languages (contrastive analysis). – Article.

*The article examines the phenomenon of PERFECTION and aspects of its understanding in the various fields of knowledge. General and specific national features and mechanisms of verbalization of cultural linguistics concept *PERFECCIÓN* in two non-closely related cultures are considered.*

Key words: verbalization, concept, *PERFECCIÓN*, PERFECTION, contrastive analysis.

Діячів різних галузей пізнання в усі часи турбувало намагання дефініціювати досконалість. Так, наприклад, перші посилання до визначення цього феномену знаходимо у філософських трактатах «Тімей» та «Держава» Платона, частина «Метафізики» Аристотеля також присвячена аналізу досконалості. Лінгвокультурологічних досліджень пов'язаних зі спробами контрастивного дослідження концепту *PERFECCIÓN*/ДОСКОНАЛІСТЬ у сучасному мовознавстві не представлено, що і зумовлює актуальність нашої роботи. Наукова новизна полягає у тому, що концепт *PERFECCIÓN*/ДОСКОНАЛІСТЬ вперше стає об'єктом лінгвістичного дослідження. За мету даної статті обираємо визначення та аналіз концепту «ДОСКОНАЛОСТЬ» як компоненту повсякденного життя людини, який впливає на усі сфери діяльності та є невід'ємною частиною світобачення та лінгвокультури в цілому, а також особливості вербалізації концепту у іспанській та українській мовах. Об'єктом дослідження є концепт *ДОСКОНАЛІСТЬ*/*PERFECCIÓN* у сучасному рекламному дискурсі. Предметом вербалізація концепту *ДОСКОНАЛІСТЬ*/*PERFECCIÓN* в іспанському та українському рекламному дискурсах.

Найперша дефініція «досконалості» відома з часів Аристотеля. Він дав їй в «Метафізиці», у книзі «Дельта». Там виділені три відтінки значення досконалості: а) досконале те, що є повним, містить всі необхідні частини, «поза чого не можна знайти хоча б одну його частину» відповідно цій дефініції недосконалим буде автомобіль без мотора; б) досконале те, «що є настільки хорошим, що по достоїнству і по цінності не може бути перевершено в своїй області»; в) досконале те, що «досягло хорошого кінця» [1]. Таке визначення досконалості

викликає враження певної двоїстості. Перші два визначення доповнюють одне одного, а третє розглядає досконалість зовсім з іншого боку. Робимо висновок, що перші два описують досконалість предмета в цілому, а третє характеризує предмет, який досконало послуговує своїй меті.

Феномен досконалості – найбільшого ступеня будь-якої позитивної ознаки, повноти всіх видів гідності – грав в історії культури та естетики важливу роль, тому спектр джерел, присвячених цій проблемі, надзвичайно широкий. Так, М. О. Носоченко присвятила своє дисертаційне дослідження темі досконалості, аналізуючи його культурологічний аспект та виділила три основних теоретичних підходи для аналізу досконалості. Перший підхід аналізує досконалість як поняття зі сфери естетики і пропонує розглядати досконалість у зв'язку із проблемою форми, тобто поняття досконалості наближається до поняття краси, а в окремо взятих випадках є тотожним. Так, М. О. Носоченко підкреслює, що на теренах пострадянського простору філософія схиляється саме до цього підходу [5, 6]. Досконалість також може розумітися як онтологічне поняття, а саме як атрибут Абсолюту, як особлива форма реальності. Таким підходом виділяється антична філософія Платона та російська релігійна філософія. Авторкою виділяється культурологічний підхід, який аналізує досконалість у якості проекту діяльності індивіду, відповідно прагнення досконалості розуміється як глибинна підстава буття людини [5, 7]. Авторка стверджує, що важливою рисою «досконалості» є відсутність афектації, що усі «пазли досконалості» перебувають у повній рівновазі, воно не є надмірним, немає недоліків та усі його частини співіснують, утворюючи нерозривну єдність [5, 18].

Сучасну філософію проблема досконалості також не оминула стороною, так польський філософ В. Татаркевич стверджує, що «досконалисть» використовується у багатьох областях пізнання і відповідно має різне значення. Власне і точне значення досконалисть має в математиці, де є назвою деяких чисел, назвою, що виражає їх незвичайність; у фізиці та хімії поняття досконалості також має особливе значення; воно позначає модель, що служить для опису тіл, хоча в дійсності і немає таких тіл, які б йому повністю відповідали. Воно є допоміжною поняттєвою конструкцією. Іноді це поняття використовується відповідно до його етимології (досконалий = закінчений) і первинного значення. Абсолютно те, в чому відсутні будь-які недоліки: так це поняття використовується в онтології (досконале буття), а також в етиці (досконале життя, досконалий характер), як і в медицині (досконале абсолютне здоров'я). У цих областях сенс поняття коливається: воно розуміється або як ідеальна модель, міра, або як дійсне наближення до моделі [7, 357].

Досконалим називається також те, що повністю відповідає своїй меті. Так, досконалисть розуміється в біології (хтось володіє досконалим зором), а також у техніці (годинник, який показує точний час). В даному випадку виникає та ж сама двоїстість, проте досконалисть розуміється переважно як реальне наближення, а не як фіктивна модель. Також досконалим може бути те, що повністю виконує свої функції (у цьому сенсі говорять про чудового інженера або столяра в соціальному плані). У подібному сенсі це поняття використовується в художній критиці, коли йде мова про досконалисть техніки у живописі або досконалий портретній схожості. І тут знову сенс поняття коливається – або як ідеальна його модель, або як близька до нього реалізація. В естетиці і загальній теорії мистецтва досконалисть приписується тому, що є цілком гармонійним, що побудовано за єдиним принципом. У цьому сенсі йдеться про досконалисть Парфенона або «Одіссеї». Подібні способи розуміння досконалості різняться між собою, однак вони мають багато спільного і коливаються між ідеалом і наближенням до нього [7, 358].

У повсякденному житті досконалим називають те, що є просто дуже хорошим, так, наприклад, говорять «чудово розважилися», «пречудово відпочили»; досконалим також називають те, що є найвищим у своєму роді (хоча б це було і щось погане, як, наприклад, «досконали негідники» у Франсуа де Ларошфуко). Так воно розумілося в теології: Декарт і Лейбніц називали Бога досконалим, маючи на увазі щось інше, ніж модель, ніж те, що не має ніяких недоліків, що відповідає своїй меті, тут *«perfectum»* (лат. *ідеальний, досконалий*) змішується з *«excellens»* (лат. *переважаючий, чудовий*). Досконалисть розуміється також як

те, що є найкращим, як те, краще чого не може бути, що виконує свої функції, що є гармонійним [7, 359]. Підбиваючи підсумки В. Татаркевич зауважує, що існує одне слово, але багато визначень досконалості.

Не останню роль «досконалисть» відіграє у психології, де вона займає особливу нішу під назвою перфекціонізм. Практикуючий психотерапевт О. Л. Сулова вважає, що перфекціонізм має лише один плюс, він змушує людину вчитися, працювати, тренуватися через силу, тобто займатися саморозвитком. На її думку більшість видатних спортсменів, артистів, вчених володіють цією якістю, і саме вона дозволила їм досягти успіхів у своїй діяльності [3].

Важливо зазначити, що перфекціонізм зрідка зачіпає всі сфери діяльності людини, зазвичай їм буває охоплена тільки одна сторона життя. Людина, «палаюча» на роботі, може проявляти абсолютну байдужість до безладу у квартирі. І навпаки, мати сімейства, присвячуючи себе щоденному прибиранню, кулінарії та перевірці домашнього завдання дітей, байдуже ставитиметься до обов'язків на робочому місці. Класичним представником перфекціонізму є Стів Джобс, мільярдер і засновник компанії Apple, який не приділяв уваги зовнішньому вигляду, майже десять років жив у квартирі без меблів ті ігнорував власних дітей. При цьому будь-яка найдрібніша деталь комп'ютера, не вислизала від його уваги, і, якщо треба, він був готовий її переробляти місяцями, навіть зриваючи при цьому всі терміни виходу нової моделі в продаж. У результаті Стів Джобс зумів стати кумиром багатьох молодих людей [3].

О. Л. Сулова пише, що жінки-перфекціоністки ніколи не «зіскакують» з дієт, не пропускають заняття фітнесом, не лінуються щоранку накладати макіяж, що вимагає значних енергетичних затрат, часу та душевних сил. Не всі дієти корисні для організму, а стреси, отримані в результаті прагнення бути краще за всіх, досить швидко доводять до безсоння і нервового виснаження. Погіршує ситуацію не лише одержимість ідеєю зробити все «на відмінно», перфекціоніст непримирений як до власних, так і чужих помилок і недоліків. Він постійно розчаровується в людях, а потім і в житті. Все це в кінцевому підсумку призводить до проблеми в міжособистісних відносинах, до постійного невдоволення собою, а часом і до неврозів [3].

Перфекціоніст твердо переконаний, що успіхи та поразки залежать виключно від нього самого, він відкидає пропозиції допомоги, заперечує роль випадку або впливу інших людей. У випадку фіаско або просто недосягнення бажаного результату таку людину можуть охоплювати панічні атаки, в окремих випадках можлива депресія, втрата інтересу до життя і нервовий зрив. Чи вар-

те прагнення бути досконалістю таких наслідків кожен вирішує для себе, проте психологи переконані: перфекціонізм – душевний розлад, що не приносить ніякої користі ні самому перфекціоністу, ні оточенню. Задоволення від результату роботи немає, так як він не ідеальний, здебільшого й самого результату часто немає – гірка думка про неможливість зробити все найкращим чином заважає почати робити хоч щось. Є тільки нескінченне збудження, яке, швидше за все, йде від низької самооцінки, породженої високою тривогою. Психотерапевт переконує, що техніки розслаблення можуть допомогти позбутися нав'язливої ідеї. Важливо щоб і тут перфекціоніст не «перестарався» дихаючи до запаморочення, гуляючи до упаду [3].

Лінгвістичний аналіз концепту передбачає, в першу чергу, визначення етимології концепту *досконалість/perfeci3n*, що походить від давньогрецького «τέλειος» і визначається як «*доведений до кінця; закінчений; доцільний; не потребує нічого для завершеності; досконалий; те, що чудово доповнює цілісність та добродетель людини; зрій, змужнілий, дорослий; без вад, добірний; остаточний, рішучий; (про Богів) всемогутній; крайній, вищий*» [6]. Відповідно етимологічному словнику української мови під редакцією О. С. Мельничука лексема *досконалість* запозичена з польської мови: польська *doskonały* «прекрасний, ідеальний», як і чеська, словацька *doskonały* «довершений», нижньолужицька *doskonały* «те саме», є префіксальним утворенням від праслов'янського дієслова *konati* «закінчити, виконати», що відповідає українському *конати*; первісне значення «завершений, виконаний, викінчений» [4, 114; 8, 258].

Згодом термін стає більш абстрактним і суперлативним, у зв'язку з чим в сучасній англійській літературі термін *teleosic* перекладається як *completeness* – *закінченість*, але не як *perfection* – *досконалість*. В латинській мові простежується тісний взаємозв'язок поняття *perfectio* з ідеєю закінченості, завершеності. Латинський іменник *perfectio, onis f* утворено від дієслова *perficio, perficis, perfecti, perfectum, perficere* (завершувати, доводити до кінця) [2]. Про це свідчить і наявність таких синонімів як *absolutus, integrē* (цілісний, повний), *plēnus* (повний) і ряду інших. Разом з тим синонімами слова «досконалість» є *excellens* (чудовий), а також зі словами *exquisitus* (вишуканий), *eximius* (винятковий), що дає нам право говорити про появу нових змістів, пов'язаних з цим поняттям [11].

У сучасних європейських мовах також простежується поняття *досконалість* у бік його розширення: в англійському *perfect* – досконалий, *perfection* – досконалість, у іспанській відповідно *perfecto* і *perfecci3n*. Іспанський прикмет-

ник *perfecto* ближче за змістом до таких слів як *excelente* (чудовий, відмінний), *realizado* (представлений, зіграний), *espléndido* (чудовий, розкішний), *estupendo* (великий, чудовий). Марія Молінер визначає *perfecci3n* як 1) *perfeccionamiento* (покращення), 2) *cualidad de perfecto* (ідеальна якість), 3) *cosa perfecta* (ідеальна річ), 4) *cualidad de perfecto* (відмінна якість) [10, 705; 9].

На сучасному етапі концепт *ДОСКОНАЛІСТЬ/PERFECCI3N* особливо часто і активно реалізується у рекламному дискурсі. Вона володіє властивістю вищої реальності, специфічний зміст, що виявляє себе у речах і перетворює їх на безумовно бажані для людини, принадаючи можливість повноти існування. Старанно засвоївши здобутки вчених у галузі дослідження феномену досконалості, представники рекламного дискурсу апелюють до неусвідомленої метонімії у потенційних покупців: з глянцевої сторінки, Інтернет-мережі та блакитних екранів адресати отримують завуальований меседж: «купи досконалість – стань досконалістю». Зважаючи на те, що у кожній людині є свій індивідуальний тип перфекціонізму, реклама у будь-якому разі влучає в ціль, знаходячи свою жертву.

Так, *досконалість* як властивість предметів в іспанській мові реалізується наступним чином: а) *c3mo elegir el tono ideal de l3piz labial* (як обрати **ідеальний** відтінок губної помади) (1); б) *tips para un autobronceado perfecto* (поради як отримати **ідеальну** авто засмагу) (переклад Ю. Ф.) (2); в) *c3mo elegir el celular perfecto para m3* (як обрати **ідеальний** мобільний телефон для себе) (переклад Ю. Ф.) (3); г) *encuentra tu coche ideal. Configura tu coche perfecto que buscas por marca, modelo, carroceria, puertas, motor, maletero... Adem3s, tendr3s acceso a toda la informaci3n t3cnica y precio de los coches seleccionados y comparar hasta tres coches del mercado* (знайди авто **досконале** для тебе. Встанови налаштування **досконалої** машини для тебе, яку обираєш за маркою, моделлю, кузовом, дверима, двигуном або багажником... Також ти матимеш доступ до технічної інформації та цін на обрані авто і зможеш порівнювати до трьох машин одночасно) (переклад Ю. Ф.) (4); д) *destinos perfectos para viajar en otoño con Mapa tours* (досконалі напрямки для подорожі восени з Mapa tours) (переклад Ю. Ф.) (5).

В свою чергу в українській мові знаходимо наступні приклади досконалості, описуючи властивості предмети: а) *Італійська досконалість. Новорічний тур 2015 (Короткий огляд Львів – Будапешт – Відень – Флоренція – Рим – Ватикан – Піза – Венеція – Хевіз – Львів)* (9); б) *досягніть досконалості з NIKON D7200 – новою цифровою дзеркальною фотокамерою формату DX, яка допоможе задовольнити всі ваші амбіції* (10); в) *по-зашияховик Audi Q7: сама досконалість* (11); г) *до-*

сконале авто від Ferrari зробили **ще крацим** (12); д) парфумерія й косметика – шляхи до **досконалості** (13); е) крок перший: шлях до фізичної **досконалості** – правильне харчування (14); є) на шляху до **досконалості**: майстер-клас від Наталії Павлової (15).

Також постає можливість класифікувати **досконалість** як зовнішні та внутрішні якості особи: а) *posiciones sexuales ideales para la mujer* (ідеальні сексуальні пози для жінки) (6); б) *siete frutas para tener una piel perfecta. Aunque hoy en día podemos encontrar toda clase de productos de belleza en el mercado, es bueno conseguir una piel ideal de la manera más natural posible. Uno de los mejores trucos que debes tener en cuenta tiene que ver con la alimentación a base de frutas. Estos productos naturales pueden ayudarte a tener una piel perfecta, ya que contienen muchas vitaminas y propiedades que tu piel necesita. Además, puedes consumir las enteras, en deliciosos batidos llenos de nutrientes, o bien utilizarlas como mascarillas faciales. A continuación, te contamos qué frutas te pueden interesar para lucir una piel limpia, joven y fresca* (7 *фруктів для ідеальної/досконалої шкіри*. Незважаючи на те, що сьогодні маємо можливість знайти усі види товарів краси на ринку, добре, що є можливість отримати **ідеальну** шкіру у більш натуральний спосіб. Одна з **найкращих** порад, яку ти повинна мати на увазі, стосується харчування на базі фруктів. Ці натуральні продукти допоможуть тобі зберегти **досконалу** шкіру, тому що містять великі кількості вітамінів та мають властивості, яких потребують твоя шкіра. Крім того, ти маєш змогу використовувати увесь плід: у смачних коктейлях, багатих на корисні речовини або використовувати як маски для обличчя. Далі розповімо, які фрукти тебе можуть зацікавити, щоб сяяти чистою, молодою та свіжою шкірою) (переклад Ю. Ф.) (7); в) *seis pasos para una piel radiante, suave y perfecta* (шість кроків до сяючої, м'якої та **досконалої** шкіри) (переклад Ю. Ф.) (8).

В українській мові також виділяємо такий аспект: а) *жіноча краса – таємнича формула, шлях до досконалості доступний* (16); б) *пілатес – шлях до досконалості!* (17); в) *сексуальна досконалість: таємниці відомих спокусниць* (18); г) *як створити досконалий образ нареченої!?* (19).

Узагальнюючи, робимо **висновки**, що в українській лінгвокультурі **досконалість** пов'язується із процесом, у якому людина може стати кращою та наблизитись до бажаної досконалості (шляхи до **досконалості**, **досягнись досконалості**, **крок перший: шлях до фізичної досконалості**), натомість в іспанському рекламному дискурсі досконалими є речі не тільки, як допоміжні засоби у досягненні мети, але вони можуть покращити життя людини, тобто вони ідеально відповідають своєму призначенню (*siete frutas para tener una piel perfecta, encuentra tu coche ideal*). В іспанській та українській мовах **досконалість** має багатопредметний статус і торкається усіх сфер діяльності людини. Досконалим може бути будь що: увесь світ, жінка або чоловік, витвір мистецтва, природа. Люди говорять про досконалість цілком реальних речей та про досконалість абстракцій (досконале кохання). Мовна особистість усвідомлює у різних лінгвокультурах досконалість специфічно, що робить процес аналізу концепту більш складним, але кожна концептосфера має набір певних ознак, які є спільними для індивідуумів однієї лінгвокультури.

Виявлення контрастивних особливостей вербалізації концепту **ДОСКОНАЛІСТЬ/PERFECCIÓN** та дослідження функціонування лінгвокультурного концепту в художній літературі та кіно, а також аналіз вербальних, невербальних та паравербальних аспектів для створення образу досконалої людини відносимо до **перспектив** майбутніх досліджень.

Література

1. Аристотель. Соч. в четырех томах. – Т. I. – М., 1976. – С. 169.
2. Большой латинско-русский он-лайн словарь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.linguaeterna.com/vocabula/>.
3. Газета «АиФ. Здоровье» № 7. Здоровье 16/02/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aif.ru/health/psychologic/31148>.
4. Етимологічний словник української мови. У семи томах. Том другий Д – К (копці) Мельничук О. С. (головний редактор), Коломієць В. Т., Ткаченко О. Б. Видавництво наукова думка Київ 1985 – 573 с.
5. Носоченко М. А. Совершенство как феномен культуры: дис. канд. филол. наук.: 24.00.01 /Марина Александровна Носоченко. – Барнаул, 2003. – 185 с.
6. Словари и энциклопедии Академик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://translate.academic.ru/τέλειος/el/ru/1>.
7. Татаркевич В. О счастье и совершенстве человека. Составление, предисловие и перевод на русский язык с сокращениями «Прогресс», 1981 – 366 с.
8. Глумачний словник сучасної української мови / За ред. д-ра філологічних наук, проф. В. С. Калашника. – Х. : Прапор, 2002. – 992 с.
9. Фокша Ю. О. Дискурсивне втілення концепту PERFECCIÓN/ДОСКОНАЛІСТЬ у сучасному лінгвокультурному просторі Іспанії та України: Наукові записки. – Випуск 130. – Серія: Філологічні науки (мовознавство) – Кировоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – С. 324-328.
10. Diccionario de uso del español/ María Moliner. – Madrid: Editorial Gredos, 1988. – 1585 с.
11. Dizionario Latino a cura di Enrico Olivetti [la risorsa elettronica]. – Modalità di accesso: <http://www.dizionario-latino.com/dizionario-latino-italiano.php?lemma=PERFICIO100>.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. Un sitio de iMujer [El recurso electrónico]. – Modo del acceso: <http://www.imujer.com/5368/como-elegir-el-tono-ideal-de-lapiz-labial>.
2. Un sitio de iMujer [El recurso electrónico]. – Modo del acceso: <http://www.imujer.com/7500/tips-para-un-autobronceado-perfecto>.
3. Teens – Propiedad de Inventarte.net [El recurso electrónico]. – Modo del acceso: <http://www.teens.com.pe/2009/06/22/como-elegir-el-celular-perfecto-para-mi>.
4. Autocity. La mejor página de motor [El recurso electrónico]. – Modo del acceso: <http://www.autocity.com/coche-ideal/>.
5. Enredando. Diario de turismo joven [El recurso electrónico]. – Modo del acceso: <http://www.enredando.info/destinos-perfectos-para-viajar-en-otono-con-mapa-tours/>.
6. iMujer Pareja [El recurso electrónico]. – Modo del acceso: <http://www.imujer.com/5720/posiciones-sexuales-ideales-para-la-mujer>.
7. iMujer Belleza [El recurso electrónico]. – Modo del acceso: <http://www.imujer.com/8055/7-frutas-para-tener-una-piel-perfecta>.
8. iMujer Belleza [El recurso electrónico]. – Modo del acceso: <http://www.imujer.com/7720/6-pasos-para-una-piel-radiante>.
9. Туристична агенція Мандри-Подорожі <http://www.maptour.com.ua/italijs-ka-doskonalist-novorichna.html>.
10. Офіційний сайт Nikon [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nikon.ua/uk_UA/press_room/press_presentation.page?ID=templatedata%5Cuk_UA%5Cnews_article%5Cdata%5CBV-PR-WWA1503-D7200.
11. АВТО палац – автомобільні новини, статті, концепти, поради [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://autopalace.com.ua/news/pozashlyahovyk-audi-q7-sama-doskonalist/>.
12. Bilshe.com – незалежне інформаційно-розважальне видання, український медіа-таблоїд [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bilshe.com/auto/17476doskonale-avto-vid-ferrari-zrobili-sze-kraszim.html>.
13. Жіночий Інтернет-портал «Здоров'я» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wumdieta.ru/parfum-kosmetik/shlyahi-do-doskonalosti_3601.html
14. Моя газета плюс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://moyagazeta.com/news/a-6696.htm>.
15. Топ Косметікс Україна. Альянс компаній [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://topcosmetics.ua/ukr/news/companu-news/training-of-natalia-pavlova-in-kiev-21-january.html>.
16. Ответики – портал для мам [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://otvetiki.com/index.php/devoch/7887-zhinocha-krasa-tayemnicha-formula-j-shlyah-do-doskonalosti-dostupnij.html>.
17. Топ дієт. Поради для жінок [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.topsdiet.ru/upr-dly-pohud/pilates-shlyah-do-doskonalosti_1955.html.
18. Афродіта – центр жіночої досконалості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://centerafrodita.com.ua/trainings/seksualna_doskonalist
19. Весільний салон Актуаль [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aktual.kiev.ua/jak-stvoriti-doskonalij-obraz-narechenoi/>